

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande Emåns reglering.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 199, angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle; samt nr 205, angående modernisering av vissa matnrättningar vid marinen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden: nr 23, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande polislagstiftning; och nr 24, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om verkställighet av straff i vad angår politiska fångar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående lagstiftning mot oskäligen mellanhandsvinst vid handel med livsmedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å lån från egnahemslånefonden, jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån.

I en till riksdagen den 12 januari 1934 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 42 hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att godkänna de ändringar i de av riksdagen antagna allmänna grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilka framginge av ett såsom bilaga till berörda statsrådsprotokoll fogat förslag till ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217).

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner nämligen

1) I: 255 av herr *Pettersson, Anton*, och herr *Larsson, Johan August*, likalydande med II: 315 av herrar *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl,

Första kammarens protokoll 1934. Nr 15.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att räntan å egnahemslån, som för år 1920 eller senare beviljats eller komme att beviljas, skulle nedsättas till 3.6 procent för jordbrukslån under hela lånetiden samt å bostadslån under den amorteringsfria tiden till 4 procent och efter den amorteringsfria tiden till 4.5 procent;

2) II: 310 av herrar *Hansson* i Rubbestad och *Niklasson*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta dels att räntan å egnahemslån för jordbrukslägenheter skulle fastställas till 2.5 procent, dels ock att möjlighet till anstånd med inbetalningen å stående delen skulle fastställas enligt förut gällande grunder;

3) II: 509 av herr *Ericson* i Boxholm m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta företaga sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 42, att räntan å egnahemslån, som utlämnades för jordbruks- och bostadslägenheter, skulle under hela lånetiden utgå med 3.6 procent;

4) I: 256 av herr *Pettersson, Anton*, m. fl., likalydande med II: 316 av herrar *Svensson* i Grönvik och *Pettersson* i Dahl, vari hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändrade bestämmelser för egnahemslåns utlämnande, så att vederbörande egnahemsnämnd ålades att pröva skäligheten av inköpspriset för jordbruksfastighet, för vilken egnahemslån beviljades;

5) II: 342 av herrar *Lundqvist* och *Thorell*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om ändrade bestämmelser för långivningen till bostads-egnahem och för riksdagen framlägga de förslag i ärendet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å motionerna I: 255 och II: 315, ävensom å motionerna II: 310 och II: 509 godkänna de ändringar i de av riksdagen antagna allmänna grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilka framginge av ett såsom bilaga till utlåtandet fogat förslag till ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217);

2) att motionerna I: 256 och II: 316 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionen II: 342 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten 1 av utskottets hemställan hade reservation avgivits av herrar *Gustafson* i Kasenberg, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta, *Karlsson* i Munkedal och *Pettersson* i Rosta, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt motionerna I: 255, II: 315, II: 310 och II: 509 godkänna de ändringar i de av riksdagen antagna allmänna grunderna för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, vilka framginge av ett i reservationen infört förslag till ändrad lydelse av § 18 kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217), angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag inte hade tillfälle att närvara vid jordbruksutskottets behandling av föreliggande utlåtande, har jag begärt ordet för att tillkännagiva och få till kammarens protokoll antecknat, att jag, om jag varit närvarande, skulle ha anslutit mig till den mening, som framförts av reservanterna under punkt 1. Jag tror att det vore i överensstämmelse med billighet, rättvisa och kloket att här gå på ett bifall till motionen nr 255 i första kammaren.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

Nu förklaras i utskottets utlåtande, att man inte gärna bör gå med på att staten skall låna ut pengar till billigare ränta än staten själv får betala. Detta kan ju vara riktigt. Men jag tror å andra sidan att det inte kan bli möjligt för staten att i alla förekommande fall få igen de pengar, som staten beviljat egnahemslåntagarna. Ställningen bland dessa är sådan, att det måste bli ytterst svårt för dem att betala dessa räntor. Däremot tror jag, att det skulle ha en mycket välgörande inverkan på dessa egnahemslåntagare, om de nu kunnat se, att statsmakterna velat gå dem till mötes. Det skulle säkert ha verkat så, som reservanterna också i sitt uttalande påpekat, att egnahemslåntagarna inte bara erhållit betydande lättnader utan även »uppmuntras till ökade ansträngningar, varigenom flertalet av dem torde kunna övervinna de nu rådande svårigheterna och för framtiden behålla sina egnahem».

Jag skall inte längre ingå i någon debatt om denna sak, ty jag antar, att motionären kommer att närmare utveckla sina synpunkter i frågan. Jag tillåter mig, herr talman, att med endast dessa ord yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson, Elof: Då den föregående ärade talaren slutade med att yrka bifall till reservationen, har jag, herr talman, begärt ordet för att yrka bifall till utskottets hemställan; och jag ber att med några få ord få närmare motivera detta mitt yrkande.

Det nu förevarande ärendet har under flera år varit ett alldeles särskilt uppmärksammat diskussionsämne. Man har i riksdagen och annorstädes behandlat detsamma, och från flera håll har det gjorts yrkanden och framställningar om minsta möjliga ränta för egnahemslånen. Under de senaste åren har räntan provisoriskt varit nedsatt, men nu har Kungl. Maj:t föreslagit en räntesats, som skulle bli av mera varaktig beskaffenhet. Det kan nämligen inte vara lämpligt att för varje år ändra egnahemslåneräntan. Vid ett årligt ändrande av dessa räntor skulle man ju knappast kunna göra upp någon amorteringsplan, och det vore av stor olägenhet för egnahemslåntagarna, om en sådan plan inte kunde uppgöras.

Statens egnahemsstyrelse har fått i uppdrag att utreda denna fråga och har framlagt sitt förslag, vilket sedermera till fullo upptagits av den nuvarande chefen för jordbruksdepartementet, och resultatet föreligger nu i en proposition. Inom jordbruksutskottet har majoriteten inte ansett sig kunna gå längre än vad jordbruksministern gjort. Man måste ju räkna med, att staten själv upplånar medlen, och då man vet att staten får betala mer än 4 procents ränta på lånen, kan man inte gärna utlämna dessa lån billigare än till 4 procent. För övrigt lära väl egnahemslåntagarna knappast kunna klaga över en sådan behandling. Vilken jordbrukare som helst skulle vara synnerligen tacksam om han kunde slippa ifrån högre räntor än 4 procent. Det är ju sant, att 4 procent för närvarande är gällande ränta för in-teckningar under halva taxeringsvärdet. Men hur många jordbrukare kunna finansiera sina skulder så, att de endast behöva betala 4 procents ränta?

Man måste ta i betraktande, att det finns andra småbrukare här i landet än egnahemslåntagarna, med vilka man måste göra jämförelse, och man har inte rättighet att endast tänka på egnahemslåntagarna. Om övriga småbrukare, som man ju rent av måste tillerkänna samma rätt att fordra en låg ränta, skulle komma och begära en räntesats på 4 procent för en så lång tidrymd som tjugofem eller trettio år framåt, skulle statsmakterna knappast kunna bifalla en sådan framställning. Den vore väl ganska omöjlig att genomföra.

Att reservanterna nu begära en räntesänkning till 3.6 procent är ju beroende därpå, att de första egnahemslånen utlånades mot denna låga ränta. Men det är många år sedan dess; de lån som utlånades till denna låga ränta datera

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)
 sig från tiden 1905—1919. Lån, som sedermera utlämnats, löpa med högre ränta. Att påyrka att alla lån, som utlämnats efter 1919, skulle löpa med så låg ränta som 3.6 procent, innebär egentligen något ganska orimligt. Råntelåget har under de senare åren varit helt annorlunda än det var 1904, då egnahemslånerörelsen tillkom. Man kan numera icke begåra en så låg ränta. För övrigt kan man inte räkna med, att egnahemsrörelsen skall kunna finansieras endast med en låg ränta. Visserligen är räntan av stor betydelse, det vill jag inte bestrida, och det är naturligtvis synnerligen viktigt, att räntan blir så låg som möjligt. Men en räntesats av 3.6 procent, som motionärerna och reservanterna här föreslå, skulle på ett egnahemslån uppgående till 10,000 kronor endast göra 40 kronor årligen, alltså ett relativt ringa belopp.

Det viktigaste är i alla fall att åstadkomma sådana priser för de produkter, som jordbrukarna, och i detta fallet egnahemslåntagarna, ha att sälja, att de kunna klara sig på sina jordbruk. Under de senaste åren ha i detta avseende kraftiga åtgärder vidtagits från statsmakternas sida, och man får hoppas att fortsättning kommer att följa. De produkter, som de mindre jordbrukarna ha att avyttra, åtminstone i södra och mellersta Sverige, äro i stort sett mjölkprodukter samt ägg, flåsk o. dyl. Beträffande mjölken har nu en stor förbättring inträtt, men frågan om ägg och flåsk återstår. Sårskilt är ju flåskpriset synnerligen lågt för dagen, och det är förenat med förlust för jordbrukarna att uppföda svin. Om statsmakterna skulle kunna göra något för att förbättra prislåget, framför allt när det gäller kött och flåsk, är jag övertygad om att egnahemslåntagarna och för övrigt jordbrukarna överhuvud taget skulle kunna rida ut stormen. Sker inte detta, är det fara för att egnahemslåntagarna i södra och mellersta Sverige icke kunna klara sig, även om räntan nedsättes till 3.6 procent.

På nu anförda skål ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Då jag står som motionär i denna fråga, skall jag tillåta mig att säga några ord.

Alla måste ju erkänna, att egnahemsmåbrukarna under de senaste åren haft att brottas med stora svårigheter. Vad de kunnat producera på sina små gårdar ha de fått sälja till mycket låga priser. Hitintills ha dessa småbrukare och egnahemsinnehavare varit beroende av att kunna få några extra förtjänster, men numera finns det inte några större möjligheter för dem att få sådana extraförtjänster. Egnahemsinnehavaren har på sistone så gott som helt och hållet varit hänvisad till vad han kunnat få sälja från sin lilla gård.

Nu förklaras, att det inte kan vara motiverat att ytterligare sänka räntan. Men vi böra i alla fall komma ihåg att 1931 års kommitté föreslog en räntesänkning ned till 3.6 procent. Alla veta också, att råntelåget nu är lägre, än när denna kommitté lade fram sitt betänkande. Då borde det ju, anser jag, finnas fullgoda skål för att åtminstone gå så långt i fråga om en räntesänkning som kommittén föreslagit. Det är ju också så, vilket framgår av den kungl. propositionen, att av yttranden, som gjorts från hushållningssällskapen, ha halva antalet uttalat sig för en räntesats på 3.6 procent och vidare finner man, att i fråga om jordbrukslånen ha tio egnahemsnämnder föreslagit den lägre räntesatsen 3.6 procent. Jag tror alltså det kan anses vara fullt motiverat, att man nu vidtar en sådan räntesänkning.

Det tillkommer ytterligare en sak att taga i beaktande. Sårkerligen är det så, att många av dessa egnahemslåntagare, när de köpt sina gårdar under brydsamma tider, fått betala priser som legat alltför högt uppe i toppen.

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

Undersökte man en hel del fall, skulle det säkerligen visa sig, att staten skulle ha mycket svårt att få ut de lån, som äro bundna i dessa egnahem, på grund av att priserna gått nedåt så högst väsentligt. Detta är ännu en anledning att tillämpa den lägre räntesatsen.

Det anföres visserligen, att staten i detta fall skulle göra en förlust på 660,000 kronor. Visst har staten det besvärligt i ekonomiskt hänseende, men jag undrar, om man inte måste säga sig, att egnahemslåntagarna ha ännu större svårigheter under dessa tider att få debet och kredit att gå ihop.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren och herr Tjällgren kommer jag att ställa mig på reservanternas sida i denna fråga. Då man vet, att så många egnahemsinnehavare ha det så svårt som de nu ha, kan man knappast göra någonting annat, tycker jag, och därtill kommer också att man vet, att dessa egnahemsinnehavare i stor utsträckning ingalunda själva äro skulden till sin svåra belägenhet. Skulden därtill får säkerligen sökas i det system, som nu handhar egnahemsrörelsen, och inte minst gäller detta förhållandena i Malmöhus län. En avgörande orsak till att många egnahemsinnehavare ha det så svårt torde enligt min mening i första hand vara, att man icke sökt undvika att använda alltför dålig jord till egnahem, och alldeles för dyr jord i förhållande till jordens beskaffenhet. Och på denna dåliga jord har man uppfört alldeles för dyra hus. Sålunda har detta skapat fram en situation för dessa småbrukare, som de inte kunna bära, och som de inte själva kunna anses vara skulden till. Att köpa bra jord, även om det sker till höga pris, är kanske inte så farligt, men att däremot köpa dålig jord till för höga pris är en mycket vanskelig sak. Den dåliga jorden är alltid känslig för väderleksförhållandena och förorsakar många obehagligheter för sina brukare.

Nu kan det visserligen sägas, att den här föreslagna ytterligare räntesänkningen inte skulle rädda så värst många egnahemslåntagare. Nej, allraminst räddar man dem, som redan stå vid undergångens brant. Men det torde i alla fall medföra, att man räddar ett mycket stort antal av dem, som ännu inte stå alldeles vid denna brant, men som stå den ganska nära. Ett tillmötesgående från riksdagens sida med en räntesänkning ned till 3.6 procent skulle medföra en betydlig lättnad för dem, som ännu ha en möjlighet att hålla sig kvar vid sina egnahem. Det skulle ge dem nytt mod och sporra dem till nya ansträngningar att försöka hålla sig kvar på sina småbruk, och hålla sig kvar i avvaktan på de åtgärder, som enligt min mening måste vidtagas för att lämna effektiv hjälp. Och denna hjälp ser jag endast i att en avskrivning så snart som möjligt kommer till stånd av en del av de skulder, som vila på egnahemmen. En sådan åtgärd kan givetvis inte nu vidtas, men jag skulle då vilja hemställa till kammaren att åtminstone här gå på reservanternas linje och ge dessa småbrukare det stöd, som de be om. Jag ser häri en räddning för åtskilliga tusen småbrukare, åtminstone för en tid framåt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Lindhagen*.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Enligt mitt sätt att se ha talesmännen för reservanternas mening lagt en alltför stor vikt vid denna fråga ur krisbekämpandets synpunkt. De argument, som framförts, ha överhuvud ta-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

get endast varit dessa, att vi befinna oss i en kris, egnahemslåntagarna ha det svårt, och som en hjälp åt dessa egnahemslåntagare bör man följa reservanterna och besluta lägsta möjliga räntesats.

Jag ber med hänsyn till detta att få påpeka, att det här inte gäller en tillfällig åtgärd, som kanske skulle sträcka sig ett eller annat år fram i tiden. Här gäller det tvärtom en definitiv reglering av räntesatserna, en reglering som kommer att bli på det sättet definitiv, att varje låntagare, som hädanefter under närmaste tiden erhåller egnahemslån, blir tillförsäkrad dessa räntesatser för en tidrymd av mer än trettio år. Det är alltså från statens sida kontraktsevenliga förpliktelser, som det här gäller, vilka sträcka sig över en mycket lång tidrymd framåt. Jag tror att man från statsmakternas sida måste vidmakthålla den principen att behandla egnahemslåntagare såsom andra människor bli behandlade och inte ge denna rörelse en så stark subvention, att dess kreditmöjligheter och räntesatser alltför mycket avvika från vad som är vid varje tidpunkt allmänt gällande. Vi kunna ju tänka oss hur det skulle komma att gestalta sig, om man nu fastläser en räntesats på 3.6 procent. Om vi exempelvis om tio år befinna oss i den situationen, att räntesatserna då äro långt högre än i dag, blir då inte följden av dessa låga räntesatser den, att var och en, som skaffar sig ett egnahemslån, lockas att spekulera i den låga räntan och lockas att betala priser på jorden, som det vid nästa kristillfälle är fullkomligt omöjligt att förränta? Vi skola inte blunda för att alltför lätta kreditvillkor kunna ha skuld till, att många egnahemslåntagare för närvarande kämpa med mycket stora svårigheter. Med Kungl. Maj:ts och utskottets förslag fastställas dock räntor, som äro lägre än vad man i motsvarande fall på något håll inom detta land kan ernå. Och då bör man väl ha gått egnahemslåntagarna så långt till mötes som det är rimligt. Håller man dessutom i minnet, att det här gäller en definitiv reglering, böra alla skäl tala för att utskottets förslag vinner kammarens bifall.

Herr Wohlin: Jag ber, herr talman, att med några ord få motivera varför jag ansluter mig till reservationen.

Vi ha, som alla veta, för närvarande en ganska anseelig arbetslöshet, och det gäller ju under de kommande åren att söka på organiskt naturliga vägar bereda de arbetslösa sysselsättning inom det svenska näringslivet. Det är mycket möjligt, att den allmänna konjunkturutvecklingen kommer att bli sådan, att det icke låter sig göra att bereda dessa arbetslösa i hela sin omfattning plats inom den industriella verksamheten i landet och att det som följd härav blir nödvändigt att i jordbruket söka kvarhålla det folk, som där finns, och ytterligare, ehuru i begränsad och försiktig omfattning, till jordbruket återföra personer, som ännu icke förlorat kontakten med jorden och som ha förutsättningar att slå sig fram i en egnahemsinnehavares svåra och arbetsfyllda ställning.

Vid sådant förhållande ligger det enligt min uppfattning stor vikt på att försöka bereda möjlighet för nybildning av egnahem på så gynnsamma villkor som med hänsyn tagen till andra viktiga intressen överhuvud taget är möjligt. Jag erinrar om att på regeringens uppdrag en särskild utredning har pågått och som jag tror avslutats rörande frågan om jord åt arbetslösa. Om jag icke missminner mig, har man där tänkt sig en ganska långt driven ren subventionsverksamhet för beredande av jord åt medellösa personer. Men detta är det icke fråga om nu, utan nu är det fråga om den ordinarie egnahemsverksamheten. Enligt vad jag hört från skilda delar av landet är egnahemsinnehavarnas ställning mångenstädes mycket prekär, och det är t. o. m. tal

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

om att de icke under de tider, som för närvarande råda, över hela linjen skola kunna fullgöra sina ingångna förbindelser. Det är sålunda ett allvarligt problem, som står framför oss, när man ser de redan nu befintliga egnahemsinnehavarnas ställning, såsom också en ärad talare på Malmöhuslänsbanken för en stund sedan antydde. Då förefaller det mig vara angeläget att när det gäller nybildning av sådana hem gestalta det så, att villkoren bli så gynnsamma som möjligt. Jag tycker, på tal om den ränta, som egnahemslånefonden skulle kunna bära, att procentsiffran 3.6 icke är att betrakta såsom onaturlig även om man, som herr statsrådet riktigt underströk, måste se denna fråga icke såsom en tillfällig anordning under det nu rådande alldeles särskilt gynnsamma ränteläget, utan måste bedöma den med hänsyn till de förpliktelser som staten ingår för en längre tid framåt. Jag vill också säga, att den jämförelse, som göres i propositionen mellan räntesatsen å egnahemslånen och medelräntan på vår statsskuld, och som uppges uppgå till 4.55 procent, icke är alldeles utslagsgivande för bedömandet av denna fråga, eftersom på det ärende, som vi nu behandla, starka sociala synpunkter måste läggas. Medelräntan på statsskulden är ju uttryck för varierande räntor för statslån, upptagna i sista hand för olika syften. Att det då finns en bottenränta vid utlåningen är ju ganska naturligt, och att den skall vara tillämplig just i ett sådant fall som det som här föreligger, nämligen vid nybildning av mindre jordbruk för sysselsättning av folk inom landet, förefaller mig med hänsyn till jordbrukets allmänna läge och möjligheter rätt naturligt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att för min del få instämma i de yrkanden, som äro gjorda om bifall till den till utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Gustafson, Fritiof: Herr talman! Alla i denna kammare äro nog överens därom, att det är synnerligen angeläget att bereda den grupp jordbrukare, som det här gäller, så goda villkor som möjligt, och utskottet har också understrukt detta, när det framhäver departementschefens uttalande, att det av sociala skäl varit angeläget att bereda egnahemslåntagarna så låg ränta som möjligt. Då staten lämnar ut egnahemslån till lägre ränta än medelräntefoten för statens egen upplåning, erhålla därigenom redan nu egnahemslåntagare en god hjälp. Det är ganska naturligt, att man i nuvarande svåra tid för jordbruket är benägen att biträda en föreslagen ytterligare räntelättnad. Jag anser också att det förslag, som Kungl. Maj:t i detta fall framlagt och som biträts av utskottet, är motiverat av det rådande läget. Men man kan ju fråga sig om det är tillräckligt att stanna vid detta förslag eller om man skulle kunna gå längre. Jag har för min del kommit till den uppfattningen, ehuruval jag delar syftet att söka utvinna så stor lättnad åt denna grupp människor som möjligt, att det av flera skäl knappast är möjligt att nu gå längre än vad utskottet gjort. Jag tror att det ligger en mycket stor sanning i vad som här framhölls av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att man alldeles ofantligt överdriver betydelsen av den ytterligare sänkningen från 4 till 3.6 procent. Låt oss göra det tankeexperimentet att en egnahemsbrukare har ett lån på 8,000 kronor — då betyder den av reservanterna föreslagna ytterligare räntelättnaden 32 kronor om året. Det motsvarar icke mer — snarare mindre — än ett halvt öre på varje kilo mjölk, som han säljer. En höjning av mjölkpriset med 1 öre skulle alltså ge dubbelt mot vad han skulle få genom den ytterligare räntelättnad som föreslås i reservationen.

Jag tror att man inte skall förfalla till någon alltför romantisk stämning, när man skall lösa dessa praktiska frågor. Det gäller att mycket kallt räkna

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

och se, vad de åtgärder, som man vidtar för vederbörande grupp, i det ena eller andra hänseendet innebära. Nu har det här flera gånger, när man övervägt åtgärder både för sociala ändamål och andra, framhållits, att det av budgetära skäl är synnerligen svårt att gå så långt som man mången gång skulle vilja. Detta skäl är naturligtvis giltigt även när det gäller en sådan sak som denna, särskilt när man här binder sig vid att medge en räntelättnad med åtföljande utgifter för staten, som skall bli bestående för en lång följd av år framåt. Att bevilja tillfälligt räntefria lån för att avhjälpa de sociala olägenheterna av arbetslösheten kan vara motiverat även av den anledningen, att det just nu är särskilt låga räntor. Men det blir en annan sak, när det gäller en sådan omfattande utlåning på lång tid, som det här är fråga om.

Man bör inte heller förbise, att en sådan åtgärd som den nu föreslagna i och för sig kan medföra en obehörig lockelse till jordbruket, därigenom att egnahemsköparen överdriver fördelen av låg ränta för egnahemslånet och undeskattar svårigheterna i allmänhet. Man får akta sig för att få fram en alldeles för okritisk inställning, när det gäller bildande av egnahem. Man gör sig nog knappast skyldig till någon överdrift, om man förmenar, att de billiga egnahemslåneräntorna också i många fall medfört högre inköpspris för egnahemsjordbruk, enär den lägre räntetungan ansetts uppväga ett högre inköpspris.

För min del håller jag före att det är av större vikt att bereda goda utkomstmöjligheter för egnahemsjordbrukarna i form av skäliga produktpris och arbetsmöjligheter, en rimlig skattetunga o. dyl., än att genomföra den här av reservanterna förordade ytterligare räntesänkningen. Såväl för egnahemslåntagare som övriga jordbrukare är det synnerligen viktigt, att en sådan politik föres, att lägsta möjliga ränteläge hålles, men att med statsmedel betala en del av räntan för jordskulden för en viss grupp torde icke vara rimligt och i längden ogörligt. Bättre och effektivare sätt för hjälp till en idog jordbruksbefolkning måste åstadkommas. Gives jordbruket möjlighet att få ordentligt betalt för sina produkter, kan det också betala sina räntor.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Källman: Då jag begärde ordet i en fråga, vid vars förberedande behandling jag inte på något sätt varit med, var det därför att jag ville ge ett litet kort vittnesbörd. Jag hade nämligen i uppdrag år 1933 att efterbesiktiga ett stort antal egnahemslägenheter i Stockholms län, och jag hade därunder tillfälle att samtala med åtskilliga innehavare både av jordbruksegna-hem och bostadslägenheter. De, som innehade jordbrukslägenheter och tagit jordbrukslån, klagade i allmänhet över de svårigheter de hade att draga sig fram nu för tiden. Dessa berodde emellertid på, såsom redan här har framhållits, att det var så ont om biförtjänster; emellanåt var det för en stor del omöjligt att skaffa sig några sådana. Ingen klagade likväl över den ränta på lånen, som de hade att erlägga, på annat sätt än att de ibland av angivna orsaker saknade medel därtill. Detta var emellertid inte någon följd av att räntan var för hög, utan det berodde på att de i övrigt saknade tillgångar.

Jag har den uppfattningen, att när det gäller att bestämma om denna sak för en lång framtid, såsom jordbruksministern redan har framhållit, måste de anses betänkligt att på detta område skapa något som man kunde kalla för »Eberöds bank». Omsorgen om statens finanser betraktas ju som en viktig och allvarlig uppgift för närvarande. Det kan icke sägas vara fören-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

ligt med omsorg om statens finanser att nu bifalla reservationen, ty den innebär ju, att staten skall nöja sig med en lägre räntesats, då staten lånar ut, än den som tillämpas, då staten själv upptager lån. Jag vågar rikta en hemställan till kammaren att inte låta känsloskålen löpa i väg med vad man kan kalla det sunda förståndet. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är väl så i alla fall, att man i vår tid liksom i alla tider får lov att låta även känsloskålen tala. Och dessa äro, det måste jag säga den siste talaren, inte föraktliga. Ty ur känsloskål utkristalliseras så småningom även de mest påtagliga verkligheter.

Jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på att medan vi ju för närvarande utan ersättning konfiskera förmögenheter och inkomster för att avhjälpa nödläget i landet, kan man, så snart det blir fråga om jorden, inte ens tillåta sig att för enahanda ändamål från det stora jordkapitalet ens mot betalning tillägna små lägenheter med ouppodlad jord att överlämnas åt de arbetslösa. Man förstår inte denna djärvhet, när det gäller det lösa kapitalet och de lösa inkomsterna, i jämförelse med den fullkomliga undfallenhet och tafatthet, som visas, när det ifrågasättes att även det fasta kapitalet skall lämna även sitt bidrag åtminstone mot ersättning i penningar och med annat skäligt hänseende dessutom till den stora jordegendomens obrukade möjligheter eller obehöriga övervälde. Inte ens regeringen vågar sig på att proklamera *någon folkets rätt till jorden* i de behjärtansvärda fallen. Jag tror, att vi inte, förrän en regering också kan falla på jordfrågan, kunna få någon jordpolitik i detta land, som betyder någonting tillräckligt.

Nu gäller det här småbrukare, som verkligen kommit i besittning av litet jord. De söka i sitt trångmål efter möjligheter att erhålla någon räntelindring. Här gäller det ju ej heller att gå till grunden av tingen och hjälpa fullständigt. Man säger till och med, såsom en talare nyss, att det ingenting tjänar till att sänka räntan, såsom nu föreslagits, ty skillnaden blir så liten, att den hjälpen vore en illusion. En annan talare sade, att de ifrågasvarade småbrukarna sakna tillgångar överhuvud taget, och att det därför icke lönar sig att hjälpa dem ens med denna lilla lättnad. Sådant är således läget för dem, som redan verkligen ha fått någon jord och som enligt statsmakternas förkunnelser också skulle, ifall jordbiten är för liten för dem, få komplettera den, vilket emellertid nu inte går för sig, därför att herrarna inte vilja skapa de erforderliga redskapen för någonting sådant. Vi bara vilja inlåta oss på den frivilliga välgörenheten och statens egnahemslånerörelse, som skall understödja strävandena att låta folket slumpvis i vissa fall mot betalning få komma i besittning av obrukad jord med något tillbehör, i den mån man nu kan få de större jordägarna att gå med på en sådan välgörenhet. Nu föreligger emellertid den situationen, att just dessa mest beträngda småbrukare hotas av konkurs och kanske få gå ifrån sina ägodelar.

Här hjälpas olika samhällsklasser med småsmulor och stora smulor eller med verkliga handtag gruppvís, utan att man fordrar, att hela nationen skall bli hjälpt på samma sätt. Är det en klok politik att låta dessa, som ha litet jord och vilja behålla den, bli jordlösa, så att de få underhållas i stället av det allmänna? Bör man ej känna behovet att söka förekomma en sådan olycka och åtminstone försöka i någon mån bidraga därtill? Det är bara en sådan där skumögd jordpolitik, som tänker mest på lönarbetare och det lösa kapitalet, men som anser jorden vara ett okränkbart kapital, som inte får på vanligt sätt tagas i anspråk för den stora massan av folket.

Jag kan inte, herr talman, underlåta att i denna för vissa befolkningslager

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)
ur både principiell och praktisk synpunkt viktiga fråga ge min röst åt reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Det är inte så värst stor skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas ståndpunkt, men skillnaden är dock av det slaget, att jag finner de skäl, som anförts från utskottets sida, vara de mest bärande. Man får inte se denna fråga alltför ensidigt. Vad som är det viktigaste, när det gäller en nybildning av jordbruk, är, att sådana betingelser skapas, att jordbruksdriften blir lönande, och att de, som träda till ett nybildat jordbruk, verkligen kunna reda sig därpå. Det är själva kärnpunkten i hela jordbruksproblemet, att jordbruket göres tillräckligt bärkraftigt, att man får tillräckligt goda priser på produkterna, så att innehavaren kan vinna sin utkomst på sitt jordbruk och även fullgöra sina räntebetalningar och amorteringar. Man vill kanske, när det gäller att göra propaganda för återgången till jorden, omge egnahemsbildningen med en viss romantik. Man försöker att framställa saken så, att man rent av lockar folk att bilda småbruk, utan att de verkliga betingelserna därför förefinnas. Man får dock inte bortse ifrån, att man i tider som de nuvarande inte kan, såsom utskottet också anført, lägga det nuvarande ränteläget till grund vid bestämmandet av egnahemslåneräntan, utan man får försöka anpassa räntesatsen så, att den kan gälla för en längre tid framåt. Skulle en ytterligare räntesänkning ske, måste, synes det mig, den subvention eller utgift, som därav åsamkas staten, räknas in i skattebudgeten och direkt täckas genom anslag, och detta kan ju medföra vissa svårigheter med hänsyn till den hårt pressade skattebudget, som vi för närvarande måste räkna med.

Jag är varmt intresserad av att det beredes den största möjliga lättnad för våra egnahemslåntagare, det må nu gälla dem, som ha jordbruk — det var dem jag syftade på, när jag först yttrade mig — lika väl som bostadsegnahemslåntagarna, vilka ju också här komma i fråga. Men jag har inte kunnat underlåta att säga, att man inte endast får inskränka sig till räntelättnader, ackordslån eller stödlån, utan att det också måste skapas betingelser för att driften skall bli lönande, såsom jag nyss anført, och, när det gäller bostadslåntagare, möjligheter till arbetsförtjänst. Jag tror, att utskottets förslag, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts, är försiktigt och väl avvägt med hänsyn till den finansiella situationen. Det går även egnahemslåntagarna tillmötes, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord ytterligare. Herr statsrådet nämnde, att därest kammaren följde reservanternas förslag, skulle man inte vidtaga en tillfällig åtgärd, utan räntesänkningen skulle komma att gälla en lång tid framåt, och det är naturligtvis riktigt. Jag tror emellertid inte, att egnahemslåntagarnas nuvarande svåra läge heller beror på några tillfälliga omständigheter. Såvitt jag kan förstå, kommer det att bli ganska svårt för dem under en lång tid framåt. Om jag nu ser särskilt på förhållandena i Norrland, och framför allt kanske i det län, där jag hör hemma, tror jag inte, att jag överdriver, om jag säger, att det inte finns någon enda egnahemslåntagare, som kan reda sig — om jag får begagna det uttrycket — enbart på sitt jordbruk. De äro i allmänhet beroende av extrainkomster, och dessa ha hittills till huvudsaklig del bestått av skogs- och industriarbete. Vi veta alla, att tillgången på båda dessa slag av arbete numera är begränsad i avsevärd grad, och jag är av den uppfattningen, att det nog kommer att dröja ganska länge, innan dessa båda slags arbeten få den omfattning, som de haft den närmaste tiden förut. Hur kommer det då att gå för egnahems-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

låntagarna, när de befinna sig i den dåliga ekonomiska ställning, som faktiskt föreligger? Jo, hushållningssällskapen, vilka äro förmedlare av egnahemslånen, få naturligtvis lov att företaga exekutiva försäljningar av jordbruken, och egnahemslåntagarna bli tvungna att gå ifrån sina hem. Nu är det ju gott och väl, att man inte skall, såsom herr Källman sade, låta känslorna göra sig gällande alltför mycket, utan att man skall behålla det kalla lugnet. Men jag undrar ändå, herr Källman, om det inte i detta fall bör kunna vara motiverat, att man låter även känslorna vara avgörande en smula.

Hur komma förhållandena att gestalta sig, sedan egnahemslåntagarna fått gå ifrån sina gårdar? Jag tar för givet, att det då inte blir möjligt för staten — eller kanske framför allt för kommunerna — att komma ifrån utgifter för att dessa människor inte skola råka i den allra största nöd. Jag tror därför, att det är lämpligare, att man går på den av reservanternas föreslagna vägen att sänka räntan till 3.6 procent. Nu säger visserligen herr Gustafson i Domö, att denna sänkning inte betyder någonting. Han hade räknat ut, att det endast medför en minskning av räntan med 32 kronor på ett åttatusen kronors lån. Det är ju alldeles riktigt, men det är i alla fall en hjälp, även om den är liten. Jag tror, såsom jag nämde i mitt förra anförande, att den kommer att verka uppiggande på egnahemslåntagarna och sporra dem att göra ytterligare ett försök att klara upp sin ekonomi.

Så sade herr Johansson i Fredrikslund, att man inte skall gå fram på den vägen, att man vidtar en räntesänkning, när det gäller att hjälpa jordbrukarna, utan man skall försöka framskapa sådana betingelser, att jordbruket kan bli bärigt och jordbrukarna alltså kunna reda sig på sina jordbruk. Jag vill instämma i det yttrandet, men erfarenheten har visat, att man inte framskapar sådana betingelser i en enda handvändning. Man kan nog i detta fall ha anledning att erinra om det gamla ordspråket, att medan gräset gror, dör kon. Jag menar, att det är nödvändigt, att man vidtager snara åtgärder, för att inte en stor grupp av människor hastigt skall nödgas gå ifrån hus och hem. Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

I detta anförande instämde herr *Asplund*.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att säga, att därest kammaren skulle stanna för reservanternas förslag, komme detta att medföra svårigheter för statsutskottet, som också har på sitt bord liknande framställningar om räntesänkningar. Då vi från riksgäldskontoret fått meddelande om att medelräntan på statens lån är 4.45 procent, är det alldeles uppenbart, att man inte kan i något fall gå väsentligt under denna medelränta. Vi ha uppskjutit dessa ärendens behandling, tills riksdagen fattat beslut i ärenden av liknande slag, som hänvisats till jordbruksutskottet. Men därest man här stannar för reservanternas förslag, kommer det som sagt att bereda oss ganska stora svårigheter i statsutskottet.

Herr Wohlin: Herr talman! Endast några ord. Jag erinrar om att räntan på egnahemslånen på sin tid under en följd av år varit 3.6 procent, då det allmänna ränteläget ingalunda var så gynnsamt, som det för närvarande är.

Herr Källmans anförande tycktes mig visa, att han icke alls förstod den här saken.

Herr Gustafson i Domö förklarade, att man alldeles ofantligt överdrev denna frågas betydelse och att den föreslagna räntesänkningen endast skulle medföra en minskning av ränteutgifterna på 32 kronor för en innehavare av eget hem av en viss storlek. Men sedan han alltså förklarar, att frågan icke hade någon nämnvärd betydelse, sade han i fortsättningen av sitt anförande, att

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)
 förslaget om 3.6 procent räntesats, om det realiserades, skulle innebära en lockelse till jordbruket, som kunde medföra en fara för detsamma. Det, som inte har någon nämnvärd betydelse, kan alltså innebära en fara för jordbruket. Det resonemanget går icke ihop.

Jag instämmer i alla delar med herr Johanssons i Fredrikslund allmänna syn på saken. Det är självfallet, att de ekonomiska betingelserna för jordbruket äro grundläggande, produktprisernas storlek i förhållande till produktionskostnaderna är det avgörande, och alla, som ha intresse för jordbruket, måste i främsta rummet tänka härpå och medverka till åtgärder i den riktningen. Det är fullkomligt riktigt. Men det bör enligt min uppfattning icke hindra, att man, när det gäller en utgiftspost, som ändå har en viss betydelse för produktionskostnaderna vid de små jordbruk, varom här är fråga, gör sitt till för att minska denna utgifts storlek så gott man kan, i synnerhet som man, såsom jag för en stund sedan påpekade, genom en sänkning från 4 till 3.6 procent icke nämnvärt rubbar medelräntefoten för vår utelöpande stats-skuld, som är så ofantligt stor, att medelräntefoten röner en mycket ringa inverkan av den sänkning av egnahemslåneräntan med 0.4 procent, varom här är tal. Och att det skulle medföra några svårigheter för statsutskottet, att man i detta fall sänker räntan på egnahemslånen till 3.6 procent, tror jag inte alls, ty statsutskottet har att bedöma utlåningsräntan för de olika ändamålen, allt efter de föreliggande förhållandena i varje särskilt fall.

Det kan till sist, herr talman, icke vara riktigt — när man står inför frågan om en sanering av det svenska jordbrukets skuldsättning, som även beträffande egnahemmen kan innebära, att man behöver vidtaga ganska ingripande åtgärder på kreditväsendets område — att man nu, när man skapar en anordning för framtiden för egnahemmens bildande, sätter räntesatsen högre än den en gång i tiden var, och som den bör kunna vara utan att på något sätt nämnvärt inverka på vårt statsfinansiella läge. Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Källman: Herr talman! Jag vill inte låta herr Wohlins vänliga omdöme om mig stå alldeles oemotsagt. Denna fråga kan nog ses ur både teoretisk och praktisk synpunkt, men jag tror, att mina erfarenheter grundas på praktisk kännedom om den sak jag här talar om. Jag nämnde i mitt förra anförande, att jag talade med åtskilliga egnahemslåntagare vid mina besök hos dem, och jag fick då det intrycket, att de visserligen — i synnerhet innehavarna av jordbruksfastigheter — befunno sig i ett svårt ekonomiskt läge, men att detta icke i någon väsentlig mån förorsakades av den ränta de måste erlägga för egnahemslånen, utan berodde av andra förhållanden. Den uppfattningen vidhåller jag bestämt, och jag gör anspråk på att förstå egnahemslåntagarna ganska bra, även därför att jag vid nämnda tid talade med omkring tvåhundra stycken. Det är uppenbart, att andra stödåtgärder kunna vidtagas och även vidtagits i viss omfattning jämväl till egnahemslåntagarnas hjälp, i synnerhet när det gäller dem, som inneha jordbrukslägenheter, och det är sådana åtgärder som äro av verklig betydelse, under det att det betyder bra litet om räntesatsen sänkes från 4 till 3.6 procent. Jag är övertygad om, att om herr Wohlin fortfarande vore finansminister, skulle han förstå denna sak på ungefär samma sätt som utskottsmajoriteten och vi övriga, som yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, August: Jag ber även jag att få konstatera, att det här står en vass strid mellan känslan och förståndet. Förståndet frågar, om vi verkligen skola taga det ödesdigra steget att belasta vår budget med mer än $\frac{1}{2}$ mil-

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

jon kronor extra under en lång följd av år framåt. Känslan å andra sidan säger, att vi skola skydda egnahemmarna och stödja dem på det allra bästa och kraftigaste sätt vi någonsin kunna och följaktligen även sänka räntan till 3.6 procent.

I denna tvist måste vi emellertid komma ihåg, att egnahemsbildarna få hjälp och stöd på mer än ett sätt. De komma till exempel i åtnjutande av lån utan både ränta och återbetalningsskyldighet, om de nämligen fullgöra visst arbete på sin ägande gård. Och skulle det bli alltför svårt för dem att betala sina räntor, kommer Kungl. Maj:t med förslag om att låta dem uppskjuta all räntebetalning ett år eller två, till dess att det hårda tidsläget gått över.

Jag tillhör som bekant majoriteten i utskottet och vill erinra, att den sakkunniga myndigheten på detta område, egnahemsstyrelsen, har ägnat denna fråga en grundlig utredning. Denna utredning har resulterat i det förslag som Kungl. Maj:t framlagt inför riksdagen och som också utskottet tillstyrkt efter en mycket lång och ingående debatt, som erbjöd många synpunkter. Under sådana omständigheter finner jag det vara ett allt för stort lättsinne att biträda reservanternas förslag. Och för övrigt, mina herrar, ni som för känslospråket här, varför skola vi då stanna vid 3.6 procent? Det har ju väckts motioner om att sänka räntan till 2.5 procent. Varför går ni inte så långt? Det skulle ju hjälpa egnahemslåntagarna mycket bättre!

Herr talman! Jag kommer att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustafson, Fritiof**: Herr talman! Det är en annan sak, som kanske också bör framhållas i denna debatt.

Reservanternas föreslå, att man skall sänka räntan för bostadslån till 4 %. Detta innebär att man kommer att lämna statssubvention — med mellanskillnaden för nämnda 4 % och medelräntefoten för statens upplåning — till uppförande av bostadshus, som åtminstone i vissa fall användas för uthyrning. Finns det verkligen giltig anledning att i så hög grad nedsätta räntan för dessa lägenhetsinnehavare, som ändock på grund av de senare årens utveckling på bostadsmarknaden kommit i ett ganska gott läge, åtminstone i de fall då de uppfört sina bostadslägenheter i närheten av samhällena? Det är inte en så o betydlig del av egnahemslånefondens medel, som går till bostadsändamål.

Jag kan inte komma ifrån att man, som förut framhållits, söker göra den här frågan ofantligt mycket större, än vad den i verkligheten är. Vi äro nog alla överens om att göra vad som är skäligt och möjligt för egnahemslåntagarna, och frågan är endast, hur vi på bästa sätt skola lämna dem denna hjälp. Reservanternas förslag innebär, att man tillför den enskilde egnahemslåntagaren en mycket liten fördel, som dock för staten kan få en mycket stor och prejudicerande betydelse.

Det ligger mycket i vad herr Nilsson i Kabbarp nyss sade. Det effektivaste sättet att hjälpa dessa egnahemslåntagare vore att låta dem som äro särskilt svårt utsatta slippa betala sina räntor ett år eller två, när de nu äro i ett svårt läge. De skulle vara mycket mer betjänta därav än av att få denna lilla räntelättnad, som ju staten av en hel del — både principiella och andra — skäl har mycket svårt att medgiva.

Jag kan icke rösta för reservanternas förslag endast därför att det icke skall kunna sägas, att vi gått emot egnahemslåntagarnas intressen. Den rätta hjälpen till egnahemsbrukarna lämnas nog inte på den väg, som ifrågasatts av reservanternas.

Herr **Andersson, Alfred**: Herr talman! Herr Gustafson sade i sitt sista anförande, att man inte skulle hemfalla åt något slags romantik. Jag kan inte

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)
se, att det finns någon som helst »romantik» i denna fråga. Här föreligger endast rena rama verkligheten.

Jag skulle kunna berätta en hel del från småbrukarnas intima liv, som kanhända kunde ha sin lilla betydelse vid avgörandet av denna fråga. Jag känner visserligen inte så mycket till egnahemsrörelsen utanför Malmöhus läns gränser, men jag har tillräcklig erfarenhet av förhållandena inom detta område för att kunna tala om hur det i verkligheten ligger till för ett mycket stort antal av dessa egnahemslåntagare. En hel del av dem har, kan man säga, direkt lockats in i denna rörelse av den vackra rubriken »eget hem». Alla dessa människor med sitt lilla sparkapital ha fastnat för denna vackra rubrik, och de ha velat söka förverkliga en vacker dröm om att en gång bli ägare av ett eget hem.

Hur ha myndigheterna skött sig på detta område? Det brister enligt min mening en hel del i deras handhavande av denna sak. Man har inte givit egnahemslåntagarna den upplysning, som man enligt mitt förmenande varit skyldig att ge dem. Man har inte upplyst dem om den dåliga jord, som man givit dem, eller om de bördor, som de tagit på sina axlar, när de bildat dessa egnahem. Jag anser för min del, att den huvudsakliga skulden till att många ha det så uselt ställt ligger i det system, som tillämpas inom egnahemsrörelsen. Vad detta ytterst beror på vågar jag inte yttra mig om, men jag tror dock, att det svåra läge, i vilket många egnahemslåntagare befinna sig, i mycket stor utsträckning har förorsakats av att man hos vederbörande myndigheter inte har varit i besittning av den praktiska blick, som varit önskvärd. Jag hyser all respekt för de herrar, som ha hand om egnahemsrörelsen, och för deras duglighet som stora jordbrukare, men jag måste ändå säga, att det har visat sig att de sakna den verkliga förståelsen för småbrukarnas liv och leverne. Det ser ut som om man i vida kretsar skulle ha varit hemfallen åt den föreställningen, att ett småbruk kan bära hur stora bördor som helst och att det snart sagt kan frambringa hur mycket som helst. Detta är en felaktig inställning, och jag anser därför, att det nu bör vara en bjudande plikt för statsmakterna att räkka en hjälpande hand åt dessa egnahemslåntagare, även om man skulle låta känsluskäl spela in i denna fråga, vilket jag för min del endast kan anse vara ett vackert drag.

Vidare säger herr Gustafson i Domö, att man skulle kunna hjälpa egnahemsbrukarna på många andra sätt. Man skulle till exempel kunna lätta på deras skattebördor. Det är så vackert sagt, men hur tillämpas det i praktiken? Från och med 1933 har man ju slagit in på en helt annan bog i och med den nya gruppering, som tillämpas i skattesystemet. I stället för att lätta på skattebördan för dessa småbrukare har man tvärtom ökat den, då man ju gått upp med grupperna och satt de små jordbruken som toppvärden. Sedan sjunker skatteskalen, till dess att man kommer upp till ett taxeringsvärde av 80,000 kronor. Man har lyft bördan från de större jordbrukarna men obarmhärtigt lagt den på de mindre. Hela den kommunala beskattningen är ju baserad på fastigheterna, och om man sålunda i en kommun tar bort ett väsentligt antal skattekrönor, utan att behovet i motsvarande grad minskas, så blir följderna, att skattebördan ökas för småbrukarna, som inte kunna få någon lättnad eller nedskrivning i sina taxeringar. Talet om att hjälpa dem på den vägen är bara en gest och ingen verklighet.

Intet av de många anföranden som här ha hållits har givit mig anledning att vika från min uppfattning, att verkliga känsluskäl tala för att man bör ge dessa hårt betryckta den hjälp som är möjlig. Därigenom skulle vi rädda åtskilliga av dessa tusentals småbrukare, kanske mest i Malmöhus län, där de kämpa en förtvivlad kamp för sin tillvaro. Även om detta skulle medföra

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

besvärligheter för budgeten, vilket jag kanske inte rätt förstår, så blir det nog inte värre än att regeringen kan bemästra dem. Den har visat sig kunna reda ut större svårigheter än det skulle vara att skaffa omkring 600,000 kronor till hjälp åt en hårt betryckt jordbrukarklass, i detta fall Sveriges småbrukare.

Jag ber, som sagt, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag skall bara säga ett par ord för att anföra en synpunkt, som möjligen varit uppe i debatten, men som för regeringen har varit ganska avgörande, då vi i detta läge inte ha ansett oss böra gå längre i lättnader för egnahemsägarna än som har skett.

Det är uppenbart, att frågan har flera olika sidor, inte bara budgetsidan, som här har understrukits. Om vi skola bibehålla de nuvarande reglerna för fördelningen på lånemedel och skattemedel av de pengar som anslås, är det alldeles tydligt, att ju lägre man sätter räntan, det vill säga ju större del av pengarna, som går ut i form av subvention, dess mer skattemedel måste varje år anskaffas, och dess svårare blir det att anskaffa så stora summor som skulle vara önskvärdt. Det är denna synpunkt, som gjort, att man under de förflutna åren varit mycket försiktig med att sänka räntan, och jag tror, att man även i det nuvarande läget får säga, att det inte är riktigt att utan övervägande av alla konsekvenser helt plötsligt sänka räntan ytterligare.

Men vad jag syftade på, som gjort regeringen varsam vid framläggande av sitt förslag till räntesänkning, var inte den rena omöjligheten att skaffa en halv miljon till av skattemedel. En sådan ytterligare utgiftsökning hade regeringen inte under alla förhållanden varit rädd för att föreslå, och efter vad alla partier i riksdagen nu tillåtit sig att föreslå i fråga om ökade utgifter, är det tydligt att man inte på något håll synes vara rädd att lägga en halv, kanske många miljoner på budgeten! Utan det är en helt annan sak, som varit bestämmande för regeringen, och det är, att hela frågan om jordbrukets skuldsättning och även räntan just är föremål för utredning och väl måste bli än ytterligare utredd. I riksdagen ha väckts massmotioner, som tagit upp hela frågan, om det finns någon möjlighet att komma fram till lägre räntesatser för jordbruket. Att i detta läge gå längre än regeringen föreslagit, tror jag vore oklokt. Jag tror det vore riktigare, att låta även egnahemsägarna falla in under samma kategori som skuldsatta jordbrukare överhuvud taget, och se, om det finns någon möjlighet att komma fram till lättnader för dem på annat sätt än genom att belasta budgeten med ytterligare utgifter av skattemedel. Det är i detta läge som jag tror, att denna kammare gjorde klokast, om den följde majoriteten inom jordbruksutskottet.

Herr **Gustafsson, Per**: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med de talare, som ha yrkat bifall till reservationen. Den siffra som nämndes av herr Gustafson i Domö, 32 kronor, vilken skulle bli lättnaden för en viss låntagare, ansåg han så liten, att den inte betydde något nämnvärt. För mig illustrerar detta, hur litet herr Gustafson i Domö verkligen har reda på, vad kontanta pengar betyda för dessa små lägenhetsägare.

Det har också sagts, att man bör hjälpa dem på annat sätt än genom att sänka egnahemslåneräntan. Jag är övertygad om, att de flesta av Sveriges 40,000 egnahemsägare behöva hjälp *både* genom lättnad i räntan och genom bättre betalning för sitt arbete. Det behöver inte heller enbart vara känsloskäl som tala för en nedsättning av räntan, även om det skulle kosta statsverket 600,000 kronor i budgeten. Jag tror, att det vore praktiskt, nyttigt och bra att på detta sätt ge ett understöd, när vi år efter år anslå så många miljoner till understöd åt dem som så behöva. De allra flesta egnahemsägare behöva

Ang. nedsättning av räntan å egnahemslån. (Forts.)

nog varje stöd de kunna få, med tanke på de dryga kostnader husen alltid medföra på ett eget hem i förhållande till jordens avkastningsmöjligheter. Jorden är knappast något värd, om byggnaderna skola betalas, och ju mindre jordbruket är, dess dyrare bli husen i förhållande till jorden och dess möjligheter att ge avkastning. Och det är ytterst sällan husen i sig självt ge någon avkastning, åtminstone inte åt den jordbrukande egnahemsägaren. Även om detta bara blir en liten hjälp åt den enskilde, så blir det så många fler som bli hjälpta, ifall kammaren följer reservationen.

Då herr finansministern yttrade, att frågan inte borde brytas ut, lät det nästan som om herr finansministern trodde, att vi inte skulle ha några utsikter att komma ner under en räntesats av fyra procent. Men när det ligger flera hundra miljoner räntelösa, som det för närvarande gör, kan jag inte förstå — fast jag är för all del ingen finansman —, att man skall behöva ge upp hoppet att få ner räntan på de skulder som nu finnas. De allra flesta egnahemsägare och alla de som nu skola bli hjälpta ha ju skulder, som vi veta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av de yrkanden, som förekommit i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet, propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkten 1 samt särskilt angående punkterna 2 och 3 av utskottets hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* och herr *Pettersson, Anton*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna 2 och 3 hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa från kronojord försålda lägenheter m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till kapitalökning för egna-hemslånefonden m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för särskild kolonisationsverksamhet inom Norrbottens län;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande reglering av Lyckebyån;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrlägningsföretag i Örebro län; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av justitiekanslerns egen-skap att vara förtrouendeämbetsman; samt

nr 8, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag i fråga om kommunal fondbildning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlå-tande nr 7, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1934. Nr 15.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss fordran hos förre konsuln i New York K. Woxen;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggande av högre lön åt underofficeren å övergångsstat J. G. Andersson; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av tiden för avskrivning av prästerskapets till statsverket indragna tionde från vissa församlingar i Kopparbergs län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Österrike slutet handels- och sjöfartsavtal, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande tillsättning av extra ordinarie lärare vid folkskolor m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om skyldighet för alla kommuner att överlåta sin beslutanderätt åt fullmäktige m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för lärare att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten J. O. Gustafsson att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 kap. 2 och 3 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap;

nr 26, i anledning av väckta motioner om införande av straffpåföljd för spridande av kändedom om straffad persons sonade brott;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § rättegångsbalken; och

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning rörande lämpligaste sättet för fastställande av ersättning för jordlösen med mera i samband med anläggande av vägar; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en tidigare såsom jägmästarebostad disponerad lägenhet i Malå socken av Västerbottens län;

nr 36, i anledning av väckt motion angående bestämmelser om obligatorisk effektiv värmebehandling av konsumtionsmjölk;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av vissa arrenderätter till laxfisken i Mörrumsån; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.34 på dagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 9 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling m. m.;

nr 213, angående anslag till skyddsuppfostran m. m.;

nr 215, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 217, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

Justerades protokollen för den 3 och den 6 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, angående vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1934/1935 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning gjorda framställning angående uppförande och inredning av byggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till dels riksdagens skrivelser till Konungen:
nr 72, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; samt
nr 75, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare; dels ock riksdagens förordnanden:
nr 73, för revisionssekreteraren R. H. F. Gyllenswärd att vara riksdagens justitieombudsman;
nr 74, för revisionssekreteraren N. T. Ljunggren att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;
nr 76, för revisionssekreteraren T. P. J. Petersson att vara riksdagens militieombudsman; samt
nr 77, för byråchefen F. G. S. Centerwall att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen i anledning av väckta motioner om utredning och förslag i fråga om kommunal fondbildning.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 87, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Österrike slutet handels- och sjöfartsavtal.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande Emåns reglering.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, statsutskottets utlåtanden nr 38 och 39, första lagutskottets utlåtanden nr 25—28 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 34—38.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 212, 213, 215 och 217 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:
nr 309, av herr *Björnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;

nr 310, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet; och

nr 311, av herr *Svensson, Martin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av vissa bestämmelser beträffande dispositionen av storverksträd samt ek och bok å boställen, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Hansén* för tiden från och med den 10 till och med den 22 i denna månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens första kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 7 mars 1934.

Sedan anmält blivit att förre stenografen hos kammaren F. Thorvall anhållit att åter varda antagen till tjänsteman i kammarens kansli samt att med anledning härav, enligt under hand träffad överenskommelse, den hos kammaren senast anställde stenografen G. Hj. Julin anhållit om entledigande från sin stenografbefattning, beslöto herrar deputerade att, med bifall till ansökningarna, entlediga Julin från och med den 17 innevarande månad samt antaga Thorvall att från och med samma dag tills vidare vara stenograf hos kammaren.

År och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning i fråga om kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av latinlyceelinjen vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm;

bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för potatisodlingen; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande uppgiftsplikten vid försäljning av avrensingsfrö;

nr 11, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i vattenlagens föreskrifter i fråga om handläggningen av ärenden rörande dikningsföretag, som beröra allmän väg; och

nr 12, i anledning av väckta motioner rörande ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas och innehava arbetsanställning med mera.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
